

VÁCLAVU HANKOVI

Vašnosti!

Prosila bych velice, kdybyste mi tu službu prokázat mohl, zapůjčit mi na krátký čas „*Bohyně Slávy*“ a „*Zpěvánky*“ od Kollára a první čtvrtletí *Včely* od roku 1848. Je mi toho třeba, a nemohu se nikde obejít; byla bych osobně k Vašnosti zašla, anť si přeju o leccem promluvit, ale choroba nedovoluje mi celého čtvrt léta již ze světlice vycházet, musím čekat na stálé, pěknější počasí.

S hlubokou úctou Vašnostina služebnice

Božena Němcová

V Praze 18 $\frac{7}{2}$ 54.

[ADRESA:]

*Jeho Blahorodí | Vysocetěnému Pánu panu |
Václavu Hankovi*

Vašnosti!

Byla jsem požádaná od p. Hansmana, redaktora Moravského Listu v Brně, bych mu zde v Praze knihy ruské, na přiloženém listku poznamenané, vypůjčila, že by se rád v ruské řeči zdokonalil a v Brně k tomu příležitost nemá kněh jakých si zapůjčit. Jak mi známo, nezapůjčuje knihovna musejní knihy nikomu, mimo údům, a nevím, kdo jiný by tyto knihy míti mohl mimo Vašnosti a snad mladý pan Čelakovský. — Prosím tedy velmi, byste Vašnosti tak laskav byl a nad vědovostí toho pána se slitoval; že by se Vašnosti na nich žádná poskvrna nestala, za to stojím, začaste s nim knihy vyměnuju. Musím však přidat, že by si je žádal as na šest týhodnů. Sama bych k Vašnosti přišla, ale posud nebyla jsem z pokoje, an mě den co den křeče moří, že jsem už promrzela nad sebou.

S hlubokou úctou Vašnostina služebnice

Božena Němcová

18 17/2 54.

Vašnosti!

Opět přicházím s žádostí; bála bych se už věru, že mně zazlíte, kdybych nespolehala na Vašnostinu mně vždy prokazovanou dobrotivost. —

Psal mi Leopold Hansmann, redaktor „Moravského Národního Listu“ v Brně, můj dobrý známý, a prosí velmi, abych se mu zde postarala o nějaké ruské knihy; učí se rusky, a v Brně není žádná ruská kniha k dostání. Na přiloženém listu poznamenal mi, které by si nejvíc přál, račte si ho přehlédnout. On by rád 10 f CM i na knihy věnoval, ale já vím, že je chudák a se svou rodinou tuze skrovně žít musí, aby vyšel, proto bych mu je ráda obstarala na zapůjčení. — Zním Vašnosti, že je nebudete moct z knihovny zapůjčit, ale jestli byste ráčil být tak dobrotiv a ze své privátní knihovny snad je na *určitý* čas zapůjčil? — Že by se bez poskvrny vrátily, za to stojím, je to člověk pořádný a já mnohokrát s nim knihy vyměňovala. Prosí tak snažně, abychom se nad nim ustrnuli a k jeho slovanskému vzdělání přispěli, že ho nesmím oslyšet. — Bylo by k přání, aby mnozí i u nás více si hleděli ruského jazyka a seznámili se s velkým tím národem bratrským, nemohli by pak roztrušovat pověsti lživé a tlachy, jakých nepřátele si dovolují, dílem z nevědomosti, dílem z nenávisti a strachu. Tuším že by lidu našemu slovanská vláda otcovská mnohem lépe prospěla než cizá demokracie, kterou oni vlastně ani ještě nepochopili. — Prosím tedy snažně Vašnosti, jestli byste sám nemohl dotčené knihy mi zapůjčit, kde bych je dostala? —

Odesílám s díkem „Slávy Bohyni“; Zpěvanky ještě několik dní podržím; ale prosila bych, jestli račte mít *druhý díl* „Zpě-

vánek“? — já pak oba díly vlastnoručně odevzdám a ústně se poděkuju za Vašnostinu laskavost. —

Neračte mé prostorekosti za zlé pokládat, ani mé opovážlivosti. —

S hlubokou úctou Vašnostina

služebnice

B Němcová

18 $\frac{24}{2}$ 54.

Číslo jsou udána dle čísel v 4^{tém} sv. Musejníka 1853.

[ADRESA:]

*Jeho Blahorodí | Pánu panu Václavu Hankovi |
bibliotekaři v Museum. | zde.*

JANU EV. PURKYNI

Velectěný pane!

Prosím Vás, nehněvejte se, že Vás s takovou mrzutou žádostí obtěžuju; ale já věru nevím už co si počít, nemám groše peněz, a bez těch přece není živobytí možné. Dnes nemohu ani psát, protože nemám tolik peněz, abych si koupila papír. Kdybych sama byla, tak bych si z toho studentského života nic nedělala, jen když si trochu hlad zaženu, ale když se mám starat o tolik krků, to je smutná věc. Já vím že si pomyslíte: „copak já ti mám pomoci, já toho mám sám dost“ — Já take nezapomněla, že jsem posud Vašnostina dlužnice za mnoho — a take bych nikdy Vás neobtěžovala — ale jak si pomoci? — Ten týden dohotovím práci jednu — a nevím, jestli mi ji kdo vytiskne a co za ni dá — a jak jinak vydělávat? Jak budu hotova, osmělím se Vašnosti ji ukázat a o Vaší radu a úsudek prosit. Paní Čermákové jsem kousek četla, než odjela, a líbilo se jí to velmi — nevím, jak budete, Vašnosti, Vy spokojen. Jen se nehněvejte na mě, a můžete-li, tak mi zatím nějaký zlatý zapůjčte. —

S největší úctou Vaše služebnice

Božena Němcová

18 22/5 54.

P. VÁCLAVU ŠTULCOVI

Vašnosti! Mencl byl tak laskav a vypomohl mi s těmi penězi, děkuju Vám tedy, i za dobrou vůli, s kterou ste se chtěl o to starat. Jestli byste mi ale chtěl službu prokázat, půjčte mi alespoň 2 f. — nemám groše v domě. Muž můj jel s Daňkem kamsi na Slovensko a nepsal mi už tři neděle. Snad dostanu zítra nebo pozejtří list a pár zlatých. Já Vám je zase přinesu s poděkováním. Kdy odjedete na cestu? — Buďte tak laskav a dejte mi vědět, abych Vám mohla dát s Bohem. —

S úctou Vaše

Božena Němcová

18 7/8 54.

Drahá Lizinko!

Snad ste si již myslela, že na Vás pozapomínám! — Ne, byť Vám i ještě déle nepsala, to si nemyslete nikdy, my zůstaneme bohda dobří sobě, ať si píšeme, nepíšeme, vidíme se, nebo nevidíme. — Co mě zdržovalo od psaní? — Jedním slovem, mrzutost. Jedno trápení mi přichází za druhým, jedna bolest stíhá druhou, sotva myslím trochu si oddechnout, hned tu zase je cosi, co mne utišenou poněkud mysl rozbouří. Poslední čas se záležitost mého muže nemilými okolnostmi přitížila, a nejspíš že se následkem toho prodlouží. A my se těšili už naději, že to vezme konec! — Bližšího cos o tom Vám nebudu psát, bylo by mnoho co mluvit — snad se to později od někoho ústně dovíte. — Vidíte tedy, milá přítelkyně, že mám příčiny k mrzutému rozpoložení mysle, vždy. — A v takových okamžicích nerada píšu dobrým známým. — Nejsm sice posud dobré mysle, ale přemohla jsem první nával; ono to přece platno nic není, kdybych se při všem tom utrápila, nepřijdu tím ani o krok dále. Tedy to odložme na vrchní poličku, jak se říká, a povězme si něco jiného. — Váš list byl mi velmi milý, ale litovala jsem Vás, chudáku, že ste měla špitál, sotva ste se ohřála. Nuž doufám ale, že už všecko zdravo a Vy že si libujete v novém hospodářství. Že by se Vám tam nelíbilo, o tom ani nepochybuju. Vy máte smysl pro krásy přírody, máte dobré, jemné srdce, zamilujete si tedy lid i krajinu. Věřte mi, kdo cítí v srdci pravou lásku k lidem, že nestojí nikde osamělý, buď si kde buď. Všude koukol mezi pšenící, to jisto, člověk se mnohdy omýlí, ale ani to neškodí. Já se take často, často zklamala. Zamilovala jsem si lidi, věřila jim, a oni mne zklamali. Bolelo mne to zajistě; ale všecko

to ubližování a klamání nezničilo cit lásky ve mně. Já přece miluju, věřím, a kdyby mne stokrát ještě zklamali, přece budu milovat. Ono mi to není dáno jinak; nemohu ani pochopit, jak může člověk vést zcela samotářský život a nikoho na světě nemilovat. Vidíte Lizinko, že i Vy mi přisvědčíte? — Jak Vás znám, myslím že budete všude více, méně šťastná, kde Vám popřáno bude žít, (poněkud alespoň) jak srdce káže. — Však Vy najdete i v Libchově milých duší; posud ste snad žádnou paní nenašla, kterou byste si byla *tak* zamilovala jako mne, — vidíte, jaká jsem marná, — ale Vy sama mne v tom potvrzujete a mně je to tak milé, že cit můj pro Vás opětujete, že mileráda víru Vaším slovům přikládám, — ale shledáte se v životě ještě s mnohými paními, který jsou v každém ohledu mnohem, mnohem lepší než já, a budete je milovat jako mne. To vám take od srdce přeju, neboť není milejšího citu než milovat a být milovánu od dobrých, šlechetných duší. — Ráda bych Vám psala mnoho nového, ale nevím ničeho, co by Vás zajímat mohlo, poněvadž se s nikým nescházím, kdo Vám znám byl, leda s panem bratrem. A ten je jako vždy; od toho, víte, nedoví se člověk žádných těch klepů, které mají pro nás ženské někdy jakousi zajímavost. —

Božence jsem Váš pozdrav vyřídila a mám navzájem zase též tak srdečný vyřídít Vám. Posud jsem nebyla v Kinské zahradě, jinám ale chodím pilně na procházku a každý den na Žofín koupat s dětmi. To mi dělá dobře a sílí mě; není přes studenou vodu, já ní hojím všecko, nedržím na žádné léky, protože mne pan Dr přesvědčil, jak málo platné jsou. Chtěla bych se podívat ven, jen na čtrnácte dní; ale ty prožluklé peníze, a bez těch co počít? Musím si nechat chuť zajít. Dorinka Vás líbá, Jaroušek Vás pozdravuje i Marie; ta ubohá měla delší čas zimnici. Píšte mi zase a hodně mnoho, popíšte mi, jak trávíte čas, co robíte celý den, co čtete, vůbec Vaše živobyті; a přitom Vaše hospodářstvičko. Panu bratru moji úctu!

Budte zdravá? Líbám Vás srdečně! Vaše upřímná

přítelkyně

Božena.

Velectěný pane!

Prosívala jsem často za jiné lidi, činíc to ráda, bez ostychu; nyní ale, kdežto neštěstím přinucena za sebe samú a svojí rodinu prosit mám, přichází mi to za těžko, i tenkrát, když se k nejšlechtnějšímu srdci obracím. — Snad učinil někdo zmínku o nehodách, které nás již déle roka stíhají? — Jestli ne, tedy povím v krátkosti, co mne donucuje Vašnosti tímto listem a spolu prosbou obtěžovat. —

Lonskou zimu roznemohl se mi nejmladší chlapec po druhé na typhus; lékař řekl, že nesmí do roka školu navštěvovat, že musí být na venku, má-li být zdrav. Dcerka moje též zdravého povětrí zapotřebí má, já take churavěla, odjeli jsme tedy všechny tři do Uher k mužovi, abychom nemuseli na třech stranách žít, an tu starší chlapci ve škole zůstat museli. — Přijela jsem tam v Máji a rozstonala se. Ještě jsem ležela, potkala nás druhá nehoda; muž přišel do vyšetřování skrze rok 1848. Někdo prý nás udal u ministerstva. — „Revoltär, Panslav, ein Freund Havlíček's; seine Frau, eine Schriftstellerin — vor dem Jahre 1848 als regierungsfeindlich bekannt — von českischen Ideen begeistert — übt einen groszen Einfluss auf ihn aus —; sie erziehen die Kinder nur in der českischen Sprache, a t. d. a t. d. — Je těch předhůzek ještě množství, ale všechny se otáčeji okolo strašidla Panslavismu, které neměl muž, co jinak správný, neúhonný úředník, u sebe přechovávat. Take se mu za zlé vykládá, že on co hlava rodiny moje *Umtriebe* trpěl a mně psát dovolil. Byl hned z úřadu i platu suspendován a vyšetřování se vedlo. To bylo lonského roku na začátku Června, a podnes není tomu konec; ba poslední čas se to ještě zhoršilo, přišli na stopu, že jsme opravdu Slovane a že přejeme více

Rusům než Němcům. — Tento měsíc mu byl i plat poloviční (allimentací), který dostával, zadržten. Ostatně je na svobodné noze, jenže nesmí z Ďarmot se vzdálit.

Já byla v Uhřích u něho až do Října. Zatím se zde v Praze nejstarší můj syn roznemohl na plicní neduh. Byl v šestnáctem roku, příliš rychle rostl, a to byla příčina jeho nemoci. Já to dlouho nevěděla, že stůně, neboť celá naše korespondencí se zadržovala. Když jsem se to dověděla, vypůjčila jsem si peníze na cestu a odjela jsem s dětmi do Prahy.

Muž se ale domníval, že když já zde budu, on snáze dovolení dostane jít též do Prahy a vyšetřování zde očekávat, které se z počátku vedlo od vyšetřující komissí vojenské. Nuž ale, nebylo mu to na žádný pád dovoleno. Já přišla sem a druhý den můj syn skonal. To byla třetí, nejbolestnější rána; při té srdce krvácelo. — Byl to hoch pilný, hodný, já svoje nejkrásnější naděje v něm viděla vyplněné a mnoho doufání v něho skládala. Přeszkoda toho mladého životu! Nereptám proti Bohu, ale mnoho na mne ukládá; duch můj snáší to trpělivě, ale tělo klesá. —

Ležela jsem skoro celou zimu, bylo mi velmi zle a posud nemohu se zotavit. — Muž mi nemůže více posílat než 15 f měsíčně, an i tam draho; kam s tím? — Je nás pět osob. Dvě děti chodí do školy, nejstaršího dala jsem do společenské zahrady k panu Fialovi, poněvadž je take slabého těla a silně roste. On má právě k tomu velikou chuť; pán je s nim spokojen. Musím ho ale doma stravovat; to dobrodiní mi ale prokázal, že ho přijal zdarma k vyučení. — Zásoby v čemkoli neměli jsme nikdy; jestli byl někdy nadbytek, byli take chudí přátelé, kterým pomoct povinnost kázala; žili jsme od měsíce k měsíci, proto take nyní nemáme z čeho dosadit a nouzi trojnásobně cítíme. Žijeme co nejskromněji možno, jen aby hlad nebyl a slušně se mohlo mezi lidi jít; a přece tolik to stojí. Prodala jsem, co jen jakouž takouž cenu mělo, dluhy mám a nyní — nyní dokonce zbavena jsem i toho, co mi mohl měsíčně muž posílat. Na podporu od přátel nemohu se spolehat,

když má každý sám sebou co dělat v těch těžkých časech. Literatura mne neuživí; napsala jsem povídku delší, ale kněhkupci krčí ramenoma, že jsou špatné časy, malý odbyt kněh, a že by mi napřed nemohli nic dát. Pan páter Štulc slíbil zaopatřit mi překládání spisů pro mládež, jež chce Hölzel v Olomúci vydávat; ale take to k ničemu nepřichází. Já mám více prací rozdělaných, které bych mohla dobře odbýt, ale co je to všecko platno — potřebuju k tomu trochu zotavení mysle; v tak hrubých těžkostech postavenú být a psát, není každému dáno. —

Ženskou práci čeho vydělat dokonce nemožno. — Měla jsem přijmout službu společnice u jedné melancholické dámy, v zdejším blázinci, s dobrými výjimkami. Chtěla jsem se té trpké službě podrobit, ale ona začala najednou tak tuze řídit, že nemohou k ní nikoho mimo silnou služku pustit. — Tak se mi všecko vnivec obrací. Já by se žádná práce neštítla, jen kdybych věděla, že ní vydělám dětem živobytí. — Nevím ani, kam se obrátit, co počít! — Věc ta bude bezpochyby ještě dlouho trvat; nemáme přátel ve Vídni, ani na poptání, neřkuli na pomoc. Záleží to na Kempenu, a já bych musela k němu, mělo-li by to co prospět — a ještě kdo ví zdali by co pomohlo i dobré slovo! — Doufám že i mně zase někdy slunce zasvítí, ale kdy to bude a co ještě do té doby zkusím, to jen Bůh ví! —

Velice prosím Vašnosti, můžete-li mi něčím přispět, aneb víte-li jakou *stálou* pomoc pro mne, učinite to. Já Vás znám co muže šlechetného, lidumilného, proto se k Vám důvěrně obrácím, i doufám že mi nezazlíte. — Výpomoc, kterou ste mi tenkrát dal pro onoho muže, poslala jsem mu po poště, beze jména; netušil ani, odkud ta potřebná mu pomoc přišla. —

Doufám že list ten Vašnosti ve zdraví najde? — Kdo toho daru Božího nemá, tomu trudno na světě. — S nejhlubší úctou a srdečným pozdravem

zůstávám Vaše oddaná přítelkyně

V Praze 25/8 54.

Božena Němcová

Mnohovážený příteli!

Dávno už tomu, není-li pravda, co jsem Vám nepsala? Co psát! — Věčné jeremiády, ustavičně přežvykovat ty hnusné věci, to mne už mrzí — a potěšitelného co psát, nemám. Ach dobrý příteli — mnoho, příliš mnoho toho na mne doléhá, jedna rána stíhá druhou. — Dost se přemáhám, snažím se udržet ducha pevného, ale tělo klesá, slábne, jak to dlouho vydrží, nevím. Od smrti mého dobrého Hynka churavím ustavičně; červ žere na ústroji mého života, proti němuž není léku. K tomu ta hrozná starost o materiální blahobyt rodiny, nepokoj, nouze, bída a všemožné trampoty nedají se ani poněkud zotavit, neřku-li uzdravit. Poslední čas přišlo ke všemu i to, že zadrželi Němcovi *všecek* plat, a sice z té příčiny. Daněk, kterého snad znáte, je v Bystřici sládkem; přijel pro Němce, vybídl ho s nim ject a čas u něho zůstat. N. vzal dovolení na 14 dní; jeli. Tamodtud ale nepředloženci vyjeli si do Sv. Mikuláše. Daněk chtěl obhlídnout si nablízku dvorec ke koupě. — Neměli ale pasy. Žandarmerie je sebrala; byli zavřeni *co ruští emisarové*. Ovšem že se to dokázalo, že tomu není tak, ale trvalo to čtrnácte dní, co seděli. Zatím se prohledávalo u Daňka i u N. Poslednímu konfiskovali všechny knihy, obrazy, mezi nimi Havlovu podobiznu a moje listy. — Nuž v těch nenašli jiného nic než potvrzení, že jsme Slované (alespoň já), milovníci Slovanstva, často jsem si zaklela na *všecko* a nadala těm, co nás šidí. Nedělám si z toho nic. Ale jak už v Uhřích všecko samý nepořádek, tak i v tom; zadrželi mu plat libovolně a udali, že jel na Slovensko: „zur Verbreitung panslawistischer Tendenzen“ — U nich je každý Pansláv, Rusophil: kdo mluví slovanským jazykem. — Jaký to konec

vezme, to Bůh ví, a kdy — s touto bryndou se to na každý pád prodloužilo zase. — Nejsmutnější je to, že nemáme od čeho živu být. Dříve posílal mi 15 f CM měsíčně, nyní pranic. — Literaturou se nemohu uživit — mám více prací — jmenovitě jednu novellu, a nemohu to odbýt, jak bych si přála; neboť Pospíšil vezme, kdo mu dá zdarma práce, jinak ne — Je vůbec špatný odbýt na knihy. Ženskou práci ještě huř, neboť veliké množství pracovnic bez práce. V některé písárně dostat místo není zde móda — co počít tedy? Měla jsem jít za společnici k jedné dámě zde v blázinci. Chtěla jsem jít, ačkoliv by to byl perný kus chleba, celý noci i dni být s ní a mezi blázný — ale lákal mne dobrý plat, 3 f CM denně. Ona ale začala najednou příliš rádit, takže nemohli k ní žádnou společnici dát, jen silné služby. — Přece však se musím jen po nějaké službě ohlédnout, abych mohla rodinu uživit. Kdybyste věděl o něčem ve Vídni, já bych šla i jinám, to jest, kdyby se mi to vyplatilo. Mnohdy se trefí, že se žádají do domů správkyně, společnice k churavým dámám na cesty a podobné služby, za které se dobře platí. V takovém pádu, kdybych dostala službu, dobrou, ale ne stálou, dala bych Dorinku zatím k pni. Hanušové, za Jarouška bych platila, Karlovi dala na stravu, a byli by pro čas opatřeny. Ve Vídni se přece spíše něco trefí než zde, není tam takových ohledů a tretů jako zde. — Možná že byste i nějakou jinou radu věděl? — Ach, kdybych měla peníze, jela bych k Vám sama, něco si vyhledala, co by mi i pro budoucnost živobytí pojistilo — neboť nevím, jak to dopadne, — a došla panu Kempenovi poprosit ho o urychlení té věci. Ale darmo plány dělat, když není k jich vyvedení. — Buďte tak laskav, poptejte se někde, dejte někomu komissí, — jestli byste něco našli. Věřte mi, příteli, kdyby mi tak zle nebylo, že bych se nedotírala. — Ale mám dluhy, potřeby veliké, co mělo nějakou cenu, prodala jsem, a přece při té náramné drahotě nemohu zaopatřit, co nanejvýš třeba. Máme mnohdy hladu dost. — Karel je v spo-

lečenské zahradě zdejší, co učedník; měl k botanice vždy zvláštní chut, je slabý take tělesně, myslela jsem, že to bude nejlepší pro něho. Pán je s nim spokojen. Je na tři léta, zdarma, ale stravovat ho musím ovšem sama. Za čas někdy dostanu sem a tam od některého dobrodince příspěvek — ale jsou zlé časy — každý má sám sebou co dělat — a ten, kdo by mohl dát — nedá. Vůbec jsem se naučila znát ten rok lidi — „v nouzi pozná přátele“ — pravda svatá. Mnohou pevnou důvěru, mnohý krásný ideál jsem pochovala. — Ale že bych i přátelství Kl..... zvrhnuté viděla, to jsem nemyslela.. A přece se tak stalo. Budiž! — Ostatně nechci jemu čeho na ujmu jeho hodnosti říci, já ho zastávám, kdekoli se proti němu mluví. Ale zklamal mne, já mu nemohu více věřit. Take si už od prosince nedopisujem; k čemu take. — Že ste zdrávi, to mi řekla paní Šafaříková, když se z Vídně vrátila; těší mne to velmi. Já přeju každému všecko dobré a to nejlepší dobrým duším, jako ste Vy. — Prosím Vás ještě jednou, kdyby se Vám něco trefilo, co byste pro mne za vhodné uznal, spravte mne o tom, anebo mi dejte nějakou radu. „Všecky lidé všecko vědí“ — přátelská rada není penězi zaplácena. —

Budte zdrávi všickni. Srdečný pozdrav milé Vaší choti i dítkám! — Vaše upřímná přítelkyně

Božena Němcová

V Praze dne 26/8 54.

Gnädige Frau!

Für die mir durch Ihre Güte zugekommene Unterstützung, 25 fr CM enthaltend, sage ich hiemit meinen innigsten Dank, so wohl den beiden menschenfreundlichen Damen, Frau v. Ladenburg und Frau v. Wagner, als auch Ihnen, Gnädige Frau, der ich noch überdiesz für die edelherzige Fürsprache meinen herzlichsten Dank sage.

Mit der gröszten Hochachtung und ehrbietigen Handkusz verbleibe ich der Gnädigen Frau

ergebene

B. Ne

[— — —]

Věřte, že bych Vám hned byla psala, ale dostala jsem právě tuze mrzutou zprávu z Uher, že jsem posud celá pitomá starostí nad tím. Slyšte! Daněk z Bystřice přijel do Ďarmot a vybídl muže, aby s ním jel do Bystřice na nějaký čas. Dílem aby přišel mezi přátele, dílem ze spořivosti přijal ten návrh, vzal dovolení a jeli. Z Bystřice ale jel Daněk k Sv. Mikuláši podívat se na nějaký dvorec ke koupi a vyzval Němce, aby jel sebou. To bylo nepředložené, že jel; neměli pasy, žandarmové je sebrali a u Sv. Mikuláše je zavřeli do chládku. Uvalilo se na ně podezření, že jsou *ruští emissárové!* Než se vyšetřili, než přišla odpověď z Prešpurku, trvalo to 14 dní; pak je pustili. Zatím se ale následkem toho podezření u obou prohledávalo. Němcovi zotvírali všecko, konfiskovali každý papírek, obrazy, knihy i kalendáře. Nejvíc mne mrzí, že nespálil moje listy, Havlíčkův obraz a Duch Národních Novin — byla to lehkomyšlnost. V mých listech najdou potvrzení, že jsem Slovanka, že přeju Rusům, že nenávidím Němce, — budou číst špatnou o sobě chválu!! — Poněvadž rada udal, že jel Němec na Slovensko „zur Verbreitung panslavistischer Tendenzen“ — byla mu hned alimentace zadržena. Jsou to pěkné zprávy, vidíte? — Musím se nyní po *nějaké službě ohlížet* — kde a kdy jakou najdu, to nevím. Milý příteli, někdy se mně to živobyť tak hnusí, že bych je hned odhodila. Když si ale pomyslím, že je na světě tisíců a tisíců lidí mnohem, mnohem nešťastnějších, pak se stydím, že jsem tak malomyslná... Bývají okamžení, že se člověk zamyslí v minulost, kde se setkává s osobami drahými; zmocňuje se člověka tužba nevyslovná myšlenky ty moci uskutečnit, vidět osoby ty, promluvit s nimi, poža-

lovat si jim, odprosit, pomilovat jich. I já mívám nábožné chvíle, kde duše moje se ponořuje v nejtajnější skrýš srdce — v chrám — ve Valhalu mojí, kde skryté světece moje a svatí. Dlouho tam v zapomenutí dlívám, věncím vždy čerstvým kvítím lásky skráně drahých, slzíc modlívám se u jich obrazů. Taková okamžení jsou mi, ač bolná, přece sladká; zanechají mi v srdci vždy touhu i bolest. — To by přece hrozné bylo, kdybychom neměli pro nic paměť, kdybychom nemohli žítí také v minulosti! Nenapadlo Vám to nikdy, jak hrozné by to bylo? — Ale právě mi napadá, že by to nebyla špatná věc, kdyby tak najednou všickni naši dlužníci ztratili paměť, — co myslíte? — Alespoň takhle na několik let, až se mi líp povede.... Vy jste mi Vaším popsáním hor laskominky nadělal. Já jsem letos jako vězeň. Ani nepříjdu do zelena a co nevidět bude tu zima, ta smutná zima, kterou nemám ráda. Dnes fučí mrazivý vítr, šedé oblaky prohánějí se jeden přes druhý, kavky lítají krákorajíc od Kateřinské věže až k mým oknům. Nechybí k zimnímu obrazu nic než sněhový šat. — Jen na týden, na čtrnácte dní někam ven a moci bezstarostně žít — já bych ráda zase přes zimu trpěla; bylo by mi to i k pracování velice třeba, neboť cítím na sobě nejen tělesní, ale i duševní ocháblost, slabost. Spaní, kterému jsem se nikdy ráda nepodvolila, podléhám nyní bezvonně.... Málo jsem nyní psala, co jste odešel, — a co jsem psala — skoro samé toliko listy a žádosti... a mezi námi řečeno, *budet as papíru škoda, beztoho nic odnikud nedostanu... Běhala jsem, starala se a pro nic za nic. Zítř navštívím Hanku... Frič u mne byl s přítelem Sojkou a trochu mne z mých trampot vyvedli. Nevěsta z Abydu se mi velmi líbí, krásně to přeložil... Velice mne Vaše laskavost těšila, kterou jste mne chtěli dohromady poctít — jestli totiž ještě kdo jiný mimo Vás?! — ale bylo by to v nynějších okolnostech a v postavení, v jakém já nyní jsem, tuze nepraktické a Vašemu almanachu *Lada Niola* jen škodné, vydat obraz „*einer regierungsfeindlichen Person*“. Ostatně obraz u Staňků*

co je, ač dobře trefená jsem, přece už není obraz mé nynější podoby — jsem o mnoho starší od té doby — a pak ani kroj ani postavení moje, jak v obyčeji mám, se neshoduje, to bylo gusto Staňkovic. Kdyby to jednou mělo být, těšilo by mne to ovšem víc, kdybyste *vy mladší* to vyvedli, abych mezi vámi byla; do řady těch starých učenců se nehodím. Ale je na to dost času; jestli umřu, máte tu přece můj obraz, zůstanu-li živa, máte tu mne — a tudy není naspěch...

[— — —]

O kýž by již bylo leto!

[— — —]

Jak ráda chvílemi blouzním, že mne navštívíte na horách, že prožijem blažených několik dnů; — a je to marné volání! Ale když není skutečnost, ať blaží sen! Jak často ukojila jsem touhu po moři — ve snu, — jak často se těšivala v rozkošných krajinách — ve snu. Sen mi přivádí drahé osoby, jež nikdy více nespatřím, — ve snu bývám někdy celá *já* — bývám šťastná na chvíli. — Pročpak naříkat, že to jen sen, — když mi zůstane toho pocit i celý den; za takový sen já vždy srdečně děkuji... Nyní dobrou noc — a spolu dobré jitro. Je hodina s půlnoci! — Teď si lehnu. Pod tou prachovou peřinou se to spí teple a příjemně... tu člověk se ukryje před veškerou zlostí osudu a zapomene na ten chladný svět.

[— — —]

Velevážený pane i příteli!

List Váš obdržela jsem, i s příloženou 50 f. Poněvadž ste neudali číslo domů — což se mojí vinou stalo — poptával se listonoš na policejní direkcí a tím list později přinesl. Obyčejně chodí jeden listonoš s listmi, jeden s listmi, v nichž jsou peníze, že ale málokdy peníze dostanu, neznal můj byt.

Jak mne velikomyslný ten dar překvapil, to ani vypovědit nemohu. Kdybych těch nejvroucnějších slov k díkům použila, nevyslovily by můj radostný, vděčný cit. — Když jsem do Prahy přijela, na druhý měsíc bude rok, odevzdali mi dva pánové 60 f co sebrané příspěvky několika dobrých duší. Ale zakrátko nezbylo mi groše; uplatila jsem dva měsíce stravu, obuv a jiné potřeby, které chlapi zde v Praze měli za ten čas, co jsem byla v Uhřích. Od té doby se nikdo nezmínil, a byla zima, nemoce a tak mnoho mnoho trampot. Teprv když jsem už nevěděla si rady, obrátila jsem se zase s prosbou a bylo mi doručeno 25 f. — (Jediná paní, matka to malíře Čermáka, šlechtná, vysoce vzdělaná paní, mně leckdy poslala pomoc, aniž jsem dlouho věděla, odkud ta 5 f každý měsíc přichází.) Každý neumí dát, aby groš v chrsti nepálil, někdy mi byla trpká ta almužna. Raději jsem hlad trpěla, než bych byla řekla takovým — a bohužel právě ti mají, a ti dobří nemají sami nic. — Když jsem i dětem pověděla, od koho jsme takovou pomoc dostali, — pustili jsme se samou radostí do pláče všickni. Dora zvolala: „Mámo, to musí [být] šlechtný člověk, tak nám pomohl rád, a ty ani ho neznáš!“ — Karel ale na to: „Až budu vyučen a půjdu do Vídně, zeptám se pana Šembery, kde ten pán bydlí, a půjdu k němu se poděkovat, a jestli bude mít květiny, já mu je budu opatrovat.“ —

(Zde si v některých domech platí měsíčně tovaryše zahradnického, který každou neděli se přijde podívat na květiny, které chovají, a opatří je.) —

Štědrý dárci i dar zůstane nám všem navždy v paměti; i Vám, upřímný příteli, velice děkuju, neboť Vaším prostřednictvím se mi toho dobrodiní dostalo. — Já bych Vám byla již několikrát psala, ale dílem nechci často psát, z jistých příčin, dílem take se ostýchám, z nedůvěry, jestli mne opravdu ještě milujete a láska moje zdali Vám milá. Nemějte mi to za zlé, ale když se v takých přátelích zmejlí, jako mi byl Matouš, tu musí důvěra klesat. Já ho žádnými prosbami neobtěžovala; někdy když jsem si mu požalovala, stalo se to pro úlevu duševní a ze zvyku dávného, že jsem mu všechno sdílela. — Vždyť já vím, že on není možný, že, i kdyby měl, neumí hospodařit, aby čeho uspořil. Před vánoci poslal mi po dlouhém čase list a 9 f. List měl tvář jako upřímnou, ale jádro nebylo. Já mu srdečně poděkovala, ačkoliv musím říci, že mi to nebylo milé, poněvadž v listu samé stesky byly, že Fišerovic o všechno přišly, že musí platit, Veruna že potřebuje, že musí dávat hodiny a j. Od té doby jsem od něho nedostala ani řádek. — Je to lhostejnost, je to strach a opatrnost? Nevím, jen tolik vím ze všeho, že to není více starý přítel. — Fanny umřela, dědil 200 f Cm, co měla uložené; nepochlubil se ani? Však on i v jiných věcech se mění, snad se o tom dovíte z jiné strany cos bližšího.

Pan páter Štulc doporučil mne p. Hölzelovi do Olomúce, co překladatelkyni pro biblioteku, kterou chce vydávat pro mládež, a sice, jak soudím dlé prvního svazečku, co mi poslal, bude ta celá řada dlé německého vzoru „Prämienbibliotek“ od prof. Jarische. — První sv. se mi ale nelíbí — je to práce příliš zběžně zpracovaná, lichá, plna nezáživné pro děti morálky. — Inu budu-li už muset věrně toho se držet, nebude mne práce tuze těšit, ale co dělat, když budu mít jistý výdělek, musím to dělat jako pan nakladatel po řemeslnicku jen pro

ten výdělek. — S radostí bych ale pracovala, kdyby chtěl vydávat ty knížky dlé lepších, aby obsah byl užitečný, rozmanitý i v lahodné dětem řeči. Aby i z přírodopisu více tam bylo, i z historie, národopisu, zkrátka všestranné; někdy bych vpletla do toho původní povídku, jichž několik pro děti mám, ostatně z výborných spisů bych překládala. — Nevím ale, jak by se to p. Hölzelovi líbilo, neboť by mi musil dávat ovšem alespoň 8 f honorár, kdežto za ty řemeslnické bezdušné překlady snad ani 5 f nedá. To je prozatím moje naděje. — Náš Pospíšil, to je take pěkný kunt — z vlastenecké a čiré šlechtnosti vydává nyní moje báchorky; na archu mi ale utrhl 1 f, tedy jen 5 f — pak si strhl 30 f dluh za knihy, které jsem vybrala (největší příčina, že dluh ten tak narostl, bylo to, že jsem ty knihy rozdávala mezi sedláky okolo Domažlic, abych jim udělala chuť k čtení) — Dal mi v Červenci polovic napřed, a ostatní peníze dostanu až kdys, až budou báchorky všech 6 sv. dotištěny; 7 sv. netiskne, poněvadž má ještě 100 exemplárů. S tou novellou mám take kříž — několik těch kněhkupců Němců nevydávaji rádi cos českého, a ty čeští zase neradi platí. Jeden úd Matice myslel, že by ji mohla Matice vydat, — ale to by byla smělá myšlénka, k takové já se neodvážím a z té strany nebude se pomahat mladým sílám, to je jisto. — Celá ta novela ovšem není tak výborná. Je to tichý život venkovský; zvyky, obyčeje, svátky i pověry lidu v okolí Náchodském. Representantka tohoto staročeského života je Babička, v tiché domácnosti v kole vnoučat, které patří dceři, dceři v městě odchované. Kdo to četl, říká, že je to hezké — já to chválit nemohu. — „Cestopisní obrazy z Uher a Slovenska“ též bych ráda sestavila. — Zlomek byl v Lumíru. Mám mnoho pěkných, posud neznámých písní valašských, malý slovníček neznámých slov, pohádky, pověsti — ze Slovenska, které bych v to vpletla, by to nebyl holý popis měst, vrchů, krajiny a j. Věřte mi ale, když člověk sedí při práci a najednou mu napadne: „A co pak s tím? Pak to musíš nechat ležet, až

to konečně všecku zajímavost ztratí“ — to mi všecka chuť k práci přejde. Ach přáteli, víte, co by moje touha byla? — Jen jeden rok, a ba půl leta jen moci cestovat po těch slovenských dědinách: ne v městech, ale v těch horských zákoutích, v těch osamělých vesnicích! Tam je pokladů, o něž se Vám ani nezdá! — A co by to stálo! — To jsou však marné naděje, musím si nechat chuť zajít prozatím. — Letos sotva že za bránu se podívám, a bylo by to potřeba tělu i duchu. — Přeju Vám ten výlet z Vídně, ten Vás zotaví, na zdravém vzduchu ztratíte bolesti, kde kterou máte; ten žaludek když neslouží, je zlá věc, na ten i já velmi trpím. Tu je potřeba zdravého vzduchu, studené koupání, dobře jíst, alespoň hodně masa, a prý i dobré pivo. To všecko najdete, zvlášt v Praze. Zde je blaze, kdo má peníze! — Tuze by mne to těšilo, kdybyste mne zde navštívil. — Mějte mne omluvenu, že Vás tak dlouho čtením zdržuju — mnohomluvení, ženská slabost! —

Děti moje vzkazují svoji úctu! — Srdečný pozdrav milé Vaší choti, políbek dítkám. — Zachovejte v přízni Vaši vždy upřímně Vás milující

přítelkyni

Boženu.

Z Uher žádné potěšitelnější zprávy.

Adressa moje. Ječná ulice, číslo 516/II. (To ale jen do Havla.)

Velectěný pane!

Nemusím snad ani ujíšťovat, že mne velikomyslný Váš dar velice potěšil. Díky, tisíceré díky, ode mne i mé rodiny! Zaplať Vám to Bůh stokrát! Však by nebylo nazbyt i millionkrát. Kdo na takový způsob jmění svoje ukládá jako Vašnosti, tomu bych přála, aby zlato rostlo, kudy kráčí. Jen to jediné moje přání aby se vyplnilo, a bylo by mnohému spomožino, tak mnohý krásný plán nestavěl by se do větru.

Od mého manžela nemám dosud žádné potěšitelnější zprávy. — Pan páter Štulc byl tak velice dobrotiv, zaopatřil mi práci; k překládání řadu spisů pro mládež, které chce vydávat p. Hölzel v Olomúci. Již jsem tam psala stranu toho, myslím že se smluvíme. Byť i jen 4 f za arch dával, je to přece lépe než nic, když nebudu muset totiž ničeho přeměňovat, jinak by mi musel dát víc. —

My nemáme skoro žádných spisů pro mládež a já bych s radostí pracovala v tom, ale bude-li mi nařízeno odvádět práci jen tak po řemeslnicku dělanou, to ovšem nebude pro mne příliš radostné. Ale co dělat, ty páni kněhkupci myslí vždy více na svůj vlastní než na všeobecný prospěch; a spisovatel, který je v nouzi, ten musí chtěj nechtěj take jen myslit, jak by práci odbyl, aby neměl přitom škodu. Je to bída! —

Velmi jsem se těšila slyšíc, že je pni Petrovičová zde. Nezměnila se jen trochu; parné slunce srbské ji opálilo a učinilo ji tak choulostivou, že jí zde mrazí a skoro se ani nelíbí. Tak i Jozínek nechtěl ani do Prahy, když mu řekla, že ho zde nechá, už se mu Praha znelíbila. Zdá se mi, že i Vašnosti Prahu a drahé ty přátely navštívíte; to by mne velmi těšilo, kdybych

se zase jednou s Vámi shledala a popřáno mi bylo ústně se
Vašnosti za dobrodiní mně prokázané poděkovat.

Přejíc stálé, nezkalené zdraví, zůstávám s nejhlubší úctou
Vašnosti vděčná

služebnice

Božena Němcová

18⁶/₉ 54.

[ADRESA:]

*Jeho Blahorodí | Důstojnému, Velectěnému Pánu |
panu Markovi.*

Milý muži! Budeš už mít starost, proč ti tak dlouho nepíšu, vid' — Ale jen proto, že jsem neměla ty dni ani od psaní. To stěhování mně strhlo ze všeho a ta činže. Měla jsem dát napřed, ale posud jsem ji nedala, na štěstí je ten pán nějaký svědomitý člověk, že na mne nehartusí. Musela jsem nechat mýt i já ještě všechno, protože bychom pro zápach tu byli nemohli vydržet. Zůstávala tu nějaká křtěná židovka a ta si držela v pokoji kachny, husy, holuby a psy, dvě leta neotevřela okna, ani nemyla, a poněvadž k sobě nikoho nepustila, nevěděli, jaký to nepořádek, až když náhodou domácí na to přišel, hned ji vypověděl. Když jsem se na byt dívala, nebyla doma a domácí vedl mne do prvního poschodí k jedné paní a povídal: „Zrovna takový že je ten nahoře“. Tam se mi to líbilo a dala jsem zavdávek. Pak bylo pozdě. Ostatně toho nyní nelituju. Byt je hezký, a co nejlavněji, velmi zdravý; kdyby toho nebylo, nebyly bychom se toho zápachu zde ani zprostily. Trochu chladno je v tom jednom pokojíku, co jde na pavlač, ale ten týhoden se pavlač zahradí, pak to bude líp. — Karla mám zrovna naproti, jak vyhlídnu z okna, mám naproti zahradu, Hrádek, nemocnici, nahoře porodnici a blázinec. Z menšího pokojíku, co jde na pavlač, vidím na Emauzský klášter, do zahrad, na Vltavu, Smíchov a všechny ty vrchy za Smíchovem. — V každém bytu je něco, co mrzí, to si musí už nechat člověk líbit. Daleko máme do města, ale tamodtud bylo take daleko. — Že mám Hynka vždy na očích, myslel si, ach Bože, toho já beztoho ustavi[čně] vidím. — Na dušičky byly jsme na hřbitově, nesla jsem mu tam věnec. Z jara bude mít hrob celý zarostlý břechtanem a barvínkem. Ještě jeden kvítek barvínku

jsem tam našla, a ten ti posílám. — Jak bys mohl si myslit, že zapomeneme. — Mně se často o něm zdá, to se mi ale vždy ten den tak stýská, že to ani nemohu nikomu vyslovit. Já vůbec nerada mluvím o tom, protože se spíše přemoct mohu, když nevyslovím, co mne hněte a bolí. — Karel chudák má teď zle, zkusí dost. Zimy hrozně tuhé nastávají, a když musí ráno a večer přikrývat skleníky a zahřívárny rohožemi a prkny, což všechno plno sněhu je, omrznou mu ruce dost. Má je celý opuchly. — V neděli přišel s pláčem domů. Proto ho to ale nemrzí; jen kdyby mohl v neděli si hrát, on je vždy starý dětina. V neděli má oběd u Kuřáků, tam jsou tři syni, nejstarší jako Karel, a to dělají zase lučbu a hrajou. To jsou jeho svátky. Někdy ho vezmou do divadla. Když ale doma zůstanou, to přijde vždy pro Jarouše a jsou tam do 9 hodin večer. Fiala dal mu tenhle měsíc 1 f CM, aby měl příspěvek na boty. Je to hodný, dobrý člověk. Musíš mu psát. — Píš, že jsem ti psala, jak se o něho stará, děkuj mu a pros ho, aby i dále o něho jako otec pečoval, aby z něho byl šikovný zahradník (oni se nepočítají k řemeslu). Že tě okolnosti nutí nyní, že se nemůžeš sám ani starat o něho, ani přesvědčit o jeho chování, aby tedy on byl tak dobrotiv a opatrné oko na něho měl. Pozdravuj také paní jeho, krajanku svoji. — Já myslím, že to Fialu bude těšit, a ostatně je to také tvoje povinnost. — Nyní se mu jinak zavděčit nemůžeme; kdyby nám tak nebylo, jak nám je, mohli bychom alespoň nějaký present, ale teď si nesmí člověk na nic pomyslit. On je taky silný kuřák, jestli se to kdy na dobro změní, přišel by mu snad dobrý tabák vhod. — Uspořil si chudák 2f, chtěl si koupit kalhoty, a když trhlo zle, musel mi je půjčit, teď nemám, abych mu je dala. — Na jeho svátek chtěla jsem mu koupit kšandy, tuze je potřebuje, ale sotva že jsem mu udělala hrnek kávy. — Tak to máš, a drahota vystupuje výše a výše. Kdyby jen zase nějaký ten podíl přišel, anebo abych já dostala od Pospíšila ostatní peníze. Na leto mají děti kalhoty i kabáty, Karel i Jarouš, a mají kabáty i teď, ale teplé

kalhoty potřebujou jako sůl, jeden i druhý, a boty. O ty je nám všem zle. Já dokonce jsem se vším bídě v tom, ale žaludek je přednější a teplo a činže. Mám dostat za novellu 20 f CM, co jsem psala do almanachu, a pan redaktor nemá se k tomu, včera jsem tam poslala, poslal mi 2 f, že prý mi pošle zítra víc. Tak to máš. Nyní píšu to, co do Perlí chci dát, to je ten almanach, co dají císaři, to prý mi dají peníze hned. Uvidím. Ale ono toho víc nesmí být než arch, co to bude take. 20 f CM. Pak dodělám tu Babičku. Nakladatele už mám. Dostanu 14 f CM za arch — Myslím že toho 10 archů bude. Jen kdyby to s mým zdravím vždy dobře bylo. Dost dobře vyhlížím, ale uvnitř to není tak. — Choleru tu posud nemáme, ale bude-li ta zima hrozná, při té bídě mezi lidem nebude to dlouho trvat. Dorinka pilně chodí k Spottovi, a ruka ji bolí, což je dobré znamení; že totiž nejsou svaly ještě tak ztvrdlé a že se podávají. Tím ale má ji nyní slabou a nemůže vydržet dlouho pracovat. — Jarouš se učí doma, až budou ale delší dni, bude chodit do školy na Hrádek, aby nebyl doma; ono mu to škodit nebude a má to před hubou. Ostatně jsou zdraví a Karel se dělá ramenatý už hodně. — Ty věci ti ty dni pošlu. Věžnická dostane dvě karkulky a dva kabátky; jestli ty čepičky dobře budou, nevím, ztratily jsme míru. Ať pak píše, aby chom věděly k ostatním. Ty dostaneš tři páry punčoch zatím, až zase budu mít na bavlnu. Pak dva svazky Musejníka a nějakou knihu k čtení a ty báchorky Garbové. Prosím tě, jestli pak tam máš „Růži stolistou“ od Čelakovského? — Ať o ní nepřijdeš, já ji mám od něho s jeho podpisem. — To je s tou tvou věcí už proklaté protahování, piš přece Plenerovi, ať je jak chce, piš mu privátně a pros ho, na škodu to nebude zajisté. — Vždyť je to už k zoufání. — Havlíčková je s dcerou zde; musím k ní ty dni jít. Zeptám se take Jaroše, co on tomu našemu procesu říká. Ona zůstane celou zimu zde. Doufají, až se nějaký ten princ narodí, že bude zase amnestie velká. — Bože to je řízení! — Noviny máš, vid' — To je politika,

k smíchu je to s tou spojenou armádou! — Teď už největší přívrženci Anglo-Francouzů hubujou na ně, že jsou tlučhubové. Teď najednou příznávají Rusům udatnost, sílu, vidí, že mají kanonů dost a že i ruské kanony daleko zanáší! Napoleon chystá slavnosti k vítězství nad Sebastopolem, ale kdo ví bude-li je světit! A kdyby i padl, i Krym opanovali, Mikuláš nepopustí. — Až vyjde ten almanach, dostanu ho a pošlu jeden k přečtení. — Bude pěkný, to by si mohla Garbová jeden koupit, skvostně vázaný bude za 2 f 30 k CM, méně skvostný za 2 f — pak za 1 f 30. — Dala jsem tam pohádku slovenskou, pod mým jménem, a novellu pod jménem „Ludmila z Hrádku“. — Koledu pošlu ti take s věcmi. Mencl tě pozdravuje, měl radost nad lístkem. — Což už nesbíráš žádné slovíčka, aniž co jiného? — Jak je se zdravím? — Často se mi o tobě zdá, ale dobře vyhlížíš vždy. — Kýž by se to zdání přece jednou vyplnilo a přijel si domů. Děti budou ti psát při věcích. Marie ti ruku líbá, Lambl tě pozdravuje. Děti tě stokrát líbají. Líbám tě i já a v duchu objímám! — Píš *hned*

Tvá upřímná

B

JAROSLAV UPOSPÍŠILOVI

V Praze 18 $\frac{17}{11}$ 54.

Mnohovážený pane!

Veliká potřeba donucuje mne prositi Vás, kdybyste mi několik zlatých ještě napřed dáti mohl na to, co ještě za báchor-ky k požadování mám. Nežádala bych to před ujednanou lhůtou, kdyby mne nouze k tomu nedoháněla. Nemám práci, za kterou bych peníze dostala, právě dohotovenu, a groše nemám v domě.

Račte si take rozmyslit, jestli byste chtěl s vydáváním bá- chorek pokračovat i 7 a 8^{mým} svazečkem. Jestli ano, přichys- tala bych na 8^{mý} sv. rukopis. Některý den zastavím se u Vás v krámě pro odpověď.

Chcete-li být tak laskav a vypomoct mi, račte dát peníze děvčeti, které Vám tento list odevzdává. Spolu prosím o 10 exemplárů 4^{ho} svazečku a o jeden exemplár všech čter, který račte připsat k oučtům.

S úctou Vaše služebnice

Bož Němcová

JOSEFU VÁCLAVU FRIČOVI

17/11 54.

Milý příteli!

Nemrzte se na mne, že Vás obtěžuju prosbou: nemohu si ale věru pomoci, neboť nemám krejcarů v domě. Nemůžete-li mi dát celý honorár, tedy alespoň něco zatím. Já vím, že Vám je snad tak zle o peníze jako mně, ale snad Vám snadněji bude vypůjčit si.

Kdybych nebyla v tak nuzných okolnostech, málo bych dbala, i kdybyste mi ničeho byli dát nemohli, ale když je člověk v nouzi, nemůže, co by chtěl, dělat.

Prosila jsem Bendla včera týhoden již, by Vám to vyřídil a spolu mne omluvil, ale on tuším málo dbá na přísloví: Slovo dělá muže. S úctou Vaše přítelkyně

Bož. Něm

ANTONÍNU JAROSLAVU VRĚÁTKOVI
PŘED 18. PROSINCEM 1854

Nezazlete mi, že Vás opětně s mrzutou žádostí obtěžuju. Marie vyřídí prosbu moji; možno-li Vašnosti, prosím, byste mi pomohl, abych mohla spokojeněji pracovat. —

Ráčil ste přečíst ten kousek rukopisu a líbí se Vám? —
S úctou Vašnostina

Božena Němcová.

ANTONÍNU JAROSLAVU VRŤÁTKOVI

18/12 54.

Mnohovážený pane!

Přiloženě odesílám slíbený rukopis. Chtěla jsem, aby čistě opsán byl, ale je zaškrtnán a ještě k tomu ingoustem polit. Kdybych já opisovala desetkrát, budu vždy škrtnat, to už jinak není! — prosím ale, račte si ho přečíst, a když bude třeba, dám ho opsat na čisto. — Kdybyste přál některé opravy, budu prosit, byste mně *samotné* je přenechal a sdělil ústně. V dialogu *vesničanu* nechala jsem nářečí tamějšího lidu; nářečí to má některé zvláštnosti, které se nikde jinde v Čechách nenachází. Také jsem podtrhla zvláštní jim přísloví, pořekadla a obraty v řeči.

Bojím se, jestli Vám obrázek ten nebude příliš dlouhý, myslím však, že není písmo moje tak drobné, že se ho mnoho na tištěný arch vejde a sotva že 1¹/₂ archu převyšovat bude. —

Ještě mám tu prosbu. Podržíte-li rukopis, — abyste, je-li Vám možná, honorár mi napřed dali. Nemyslím, že mi tu prosbu za zlé mít budete, znaje moje okolnosti.

S nejhlubší úctou Vašnostina

služebnice

Božena Němcová.

[ADRESA:]

*Blahorodému Pánu panu Jaroslavu Vrtátkovi,
redaktoru „Perlí“, Zde.*

[— — —]

Duše moje mnohdy jako jezero, lehký větřík je rozvlní a není možné, by se rozčeřené vlny uhladily. Myšlénka honí myšlénku jako obláčky při bouři, jedna chmurnější než druhá, až se celá obloha zahalí těžkými mraky — z kterých se nelije, ani hrom nebije, v kterých jen hučí a blýská se, — s kterými búrny vítr zahrává, aniž by je rozehnal - a nebe vyčistil..... Četla jsem jednou báseň, která se mi velice zalíbila, poslyšte:

Am See.

Dumpf rauscht der See, die Nebel zieh'n,
wie Geister an den Felsen hin;
es wiegt der Sonne letzter Schein
mit blut'gem Kuss die Wellen ein.

Am Felsenhang die Weide steht,
das grüne Haar von Wind verweht,
so lange einsam steht sie dort,
der Strom nimmt ihre Blüten fort.

Du meiner Seele treues Bild,
du graue Weide sturmdurchwühlt,
was auch dein Inn'res glühend spricht,
die kalte Welt versteht es nicht.

O kehr' zurück, du alte Zeit,
du Mainacht der Vergangenheit!
O kehr' zurück, o kehr' zurück —
bring meine Todten und mein Glück! —

Nevím, od koho je. — Není-li pravda, tak vzdychne často každý z nás — ale co tam, to tam; co je platno, kdyby kdo nám nyní i mladost navrátil, když by nám nemohl s sebou dát tu blaženou mysl. Když projdu leta svého živobytí od desátého roku až do nynějška, dívám se sama sobě a myslím, to není možná — to nejsi ty! — kdybyste mne byli znali, když mi bylo dvanácte, třinácte let ... na tu dobu já nejraději zpomínám. Tělo moje rozvité již, přece ale ještě polo panna, polo děcko, nebylo plné, okrouhlé, ještě jsem se nestyděla vylezt před chlapci na strom, aneb když jsem šla ze školy, vyzdvihnout sukně nad kolena a brodit se vodou, ani mi nepřekáželo sednout obkročmo na koně a projíždět se po louce. — To byla doba, kde mne ještě těšily nové střevíce, šaty a pentle, že jsem se neděle dočkat nemohla, kde mi dovoleno bylo vzít jich do kostela. Ještě mi nebylo hanba, když mi matka před lidmi dala herdu do zad, že jsem spálila jíšku, aniž jsem si z toho co dělala, když mi otec před chlapci studenty řekl: Aber stell dich doch grad, steh nicht so verbogen und zieh nicht immer die Nase hinauf, dumme Gredl! — to byla jeho oblíbená nadávka. — Tenkrátě ještě, když se mužští zastavili, řkouce: Safiente, to je hezká holka! — mně ta slova nezůstala v hlavě. — Smát se, tancovat, ať to již bylo na mlatě, v ratejně nebo na louce, vše jedno, jen když jsem tancovala. — Veselá jsem byla, skotačivá, na stromy, na koně, s chlapci se prát, honit — to byla moje radost. Ale byla jsem svéhlavá, nerada jsem povolila. Matka přísná, k nám dětem málomluvná — vždy mi všecko zhurta poroučela a za vše hned trestala a za trest jsem jí měla vždy odprosit a poděkovat. To bylo mi něco hrozného a nikdy jsem to neudělala, kdyby mne byla utloukla. Mnohdy mne cit k tomu pudil, ale noha se z místa nehnula a ústa se neotevřely. Otec mohl se mnou svést co chtěl; on mě znal a vždy vlídně mluvil na nás, a já bych byla proň do ohně skočila, když se na mne krásným svým modrým okem podíval a řekl: Jdi, Běto má, učíš tak a tak! — Ani trest od

něho mne tak nebolel — já ho ale také zasloužila, mimo jednou — pro tu hubičku! — Tenkrát jsem se take ještě modlívala vroucně! — Jako by přede mnou byla ta sednice, v níž množství obrazů a obrázků. — A ten jeden obraz *Kristus a Samaritánka* — ten se mi velice líbil — ani jsem oči od něho neodvrátila při modlitbě a tak dlouho naň jsem hleděla, až to nebyl pouhý obraz! — Před mým zrakem stál s tělem: k němu jsem se modlila, jeho prosila za vše, cokoliv jsem kdy potřebovala. Otec mne chválil, že jsem pobožná, dával mne za příklad ostatním, kteří při modlení večer obyčejně dřímali a ve dne zívali a jeden druhého štochali. Oni neviděli před sebou *živý obraz Krista*. — Tenkrát četla jsem nejraději historii Jenovefy, tenkrát zdálo se mi toliko o zaklených princeznách, o činech pravdě nepodobných, a nejmilejší fantasmie moje byla — jíti do kláštera, a to jen proto, že jsem slýchala, že se jeptišky mnohému učí jako studenti, a to byla by moje radost bývala.

Tu dobu, nebylo mi ještě zcela třinácte let, přišla jsem do Chválkovic, městyse to as hodinu cesty od domova, k správcům do stravy, k učitelce do šití a k učitelovi, abych se učila fortepianu a němčině. V jakém okolí, mezi jakými lidmi jsem žila do té doby, to z většího dílu poznat můžete v „Babičce“ — mimo několika ještě osob. — V Chválkovicích přišla jsem do jiného spolku, — tam začaly romány první, naivní, které mi všechny v mysli zůstaly, ale ani jediný v srdci. — Avšak já se pustila do rozprávky, jako bych údem byla učené společnosti a uloženo mi psáti svůj životopis, nezpomenouc, že takými dětskými zpomínkami Vás nudím. Odpusťte, ale je to tak u mě, že mne zpomínka na můj mladý věk, ačkoliv byly děje velmi nepatrné, vždy mile dojmou a že ráda o něm povídám. Až umru, můžete pak můj životopis napsat — po chvilkách Vám všechno povím a napíšu, nač bych cosi zamlčela, ani ty touhy dívčího srdce, ani jak jsem se naučila krásu znát, nic — dokonce nic. Ale najednou to vše nemohu vypsat, znudilo by Vás to, neboť ráda zabíhám do podrobností a těším

se dětinskými maličkostmi, které čtenáře nikterak bavit nemohou, a kdyby i přítel byl... Když sejdu někdy do Valhaly mého srdce, tu se ráda stavím u obrazů mého dívčího věku — to byla ta nejkrásnější doba — já neztratila svůj ideál; nikoho jsem nemilovala, když jsem se vdávala, já oplakávala jen svoji svobodu — naříkala jsem, že zmařené jsou na věky *krásné sny a ideály mého života*. — Já hledala ideál svůj, myslela jsem, že v lásce k muži najdu ukojení všech svých tužeb, doplnění sebe... Mnohé světlo mi zablesklo na cestě života, já myslila, že je to svit hvězdy, ale byla to jen bludička, která by mne do kalu byla uvedla. Našel bys, bratře, v té Valhale obrazy růžemi, břečtanem a imortelou věnčené, i perlami ozdobené; i rámce bez obrázku. Někdy byly i za těmi obrazy — já se domnívala *ideální* — ale musela jsem k svému žalu poznat, že to špatná mazanina! — Barvy zbledly, špinavý papír zůstal — a ten jsem vyhodila... Rámec ale zůstal mi pro upamatování, že není vše zlato, co se blyští. — Já pocítila v životě mnoho bolestí, trpkých klamů, byla jsem na kraji zoufalství — avšak navzdor tomu neztratila jsem *důvěru a lásku k lidem!* — Někdy ovšem vidím se nešťastnou, zbytečnou na světě, takže bych s chladnou myslí odešla se světa, ale ony přejdou zase, ty doby — jenže mnohdykráté boje takové urvou kus života s sebou! — Píšete mi, že mohu míti rozkoš pracovati pro své děti — nuž, to máte pravdu. Já miluji své děti a ráda pro ně pracuju a budu pracovat, dokud budu s to. Avšak kdyby těch nebylo, — bylo by vše jináče! — Co mi ale píšete, že mohu být vším právem hrda na to, že mne národ ctí a že mají lidé úctu přede mnou — věru, tomu jste sám nevěřil, když jste to psal, — a já se tomu také jen usmívám... Poctivé srdce, upřímné snažení stát se vždy dokonalejší, prospět národu, seč síly moje jsou, — to jest to jediné, co mne nad obyčejné ženské staví, které pro *nic* nežijou na světě.

[— — —]